

В. Д. Познанська
С. Р. Медведєва

Бердянський державний педагогічний університет

СЕМАНТИЧНІ ВИДОЗМІНИ ТОПОНІМІВ У СКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Реферат. Спеціальне дослідження фразеологізмів з топонімним компонентом дає змогу охарактеризувати їх як своєрідну групу, що відображає національну самобутність власних назв українського народу та інформує про його звичаї, спосіб мислення, історію і міфологію.

У роботі розкрито специфічний характер творення фразеологізмів на основі топонімів і головними названо такі, як зв'язок топоніма з певними історичними подіями, його відомість та поширеність, рима, співзвучність зі словами апелятивної семантики, народна етимологія, народний дотеп, фантазія.

Проаналізовано семантичні видозміни топонімів у складі фразеологізмів, набуття ними додаткових значеннєвих відтінків, які містять екстралінгвальну інформацію про об'єкт і передбачають його якісну характеристику. З'ясовано, що топоніми можуть характеризувати особу за зовнішнім виглядом і психічними рисами, родом діяльності, соціальним станом, способом життя тощо.

Виділено групи фразеологізмів залежно від ступеня апелятивації топонімного компонента. Відзначено випадки повної десемантизації топонімів і вживання їх для каламбурного обігрування, іронії, жарту.

Ключові слова: фразеологізм, топонім, чинники фразеологізації, апелятивація, десемантизація, метафоризація.

Серед відономастичної фразеології української мови помітне місце посідають стійкі сполуки, до складу яких входять топоніми. Вони привертали увагу мовознавців (праці Б. М. Ажнюка, Н. Д. Бабич, С. В. Кудіної, О. А. Мороз, Н. А. Москаленко, Н. М. Пасік, М. С. Разумейко, О. В. Сафронової, Л. Г. Скрипник та ін.), однак вивчені недостатньо. Ще й досі не проведений ґрунтовний аналіз цих одиниць за джерелами виникнення і походженням, не описані семантичні зрушення різних видів топонімів у фразеологічному оточенні, структурно-семантичні типи і варіантність відтопонімних фразеологізмів тощо. Усе це вмотивовує **актуальність** дослідження фразеологізмів з топонімним компонентом.

Метою аналізу виступає визначення типів топонімів і характеристика семантичних особливостей їх у складі українських фразеологізмів народно-розмовного походження.

Заявлена мета зумовлює необхідність розв'язання таких **завдань**: 1) установити кількісний склад фразеологізмів з топонімним компонентом в українській мові; 2) визначити види топонімів у складі фразеологізмів; 3) виявити основні чинники фразеологізації топонімів; 4) описати семантичні особливості топонімів у складі фразеологізмів.

Матеріалом дослідження є близько 300 фразеологізмів з топонімами та відтопонімними прикметниками, вилучених з відомих збірок прислів'їв і приказок.

Основою для української фразеології послуговували різні види топонімів.

1. Хороніми – власні назви держав, країв, областей, районів. Особливою фразеотворчістю відзначається назва *Україна*, її зафіксовано у 36 стійких сполуках: *На Вкраїні добре жити: мед і вино пити; Пішов на Вкраїну, на степи, на вольній землі; Нема слободи, як на Україні; Ой нема то так нігде, як у нас на Вкраїні, ані пана, ані холопа, ані там унії; За Хмельниченка Юрася Україна звелася.*

Назва давньоруської держави *Русь* трапляється у 8 фразеологізмах: *Тверда Русь – все перебуде; Рано татарам на Русь іти; Велика Руська мати; Або будемо на Русі, або пропадемо усі.*

У фразеологізмах уживаються й назви інших держав, причому як сучасні назви країн відповідно до їх теперішнього географічного розташування, так і застарілі: *Америка, Англія, Бразилія, Галлія, Єгипет, Китай, Литва, Польща, Радянський Союз, Росія, Туреччина* та ін.: *У нас тепер електрики хоч на три Америки; Ні, хлопці! єго пора в Московію послати – там з єго буде пан; У Росії цар, у городі пан, у селі ніп найбагатшими людьми були, та к чорту загули; Сидить як турецький паша; За короля Ольбрахта загинула в Польщі шляхта.* Найбільшою частотністю відзначається топонім *Польща* (11 фразеологізмів), що пояснюється тісними контактами України і Польщі протягом багатьох століть.

Компонентами багатьох фразеологізмів є назви країв, областей, районів – *Волинь, Запоріжжя, Кавказ, Крим, Луг, Низ, Поділля, Покуття, Полісся, Сибір, Таврія* (15 найменувань): *Про Київ не жахайсь, Волиня пригортайсь, а Покуття тримайсь; Славний козак Максим Залізняк – славнішеє Запоріжжя; Одно око до нас, а друге на Кавказ; Поїхав як у Крим по сіль; Піду на Низ, щоб ніхто голови не гриз; На Поділлю хліб по кіллю, а ковбасами хліб плетений; Заробив як Пуня в Таврії.*

2. Астіоніми – власні назви населених пунктів. Численні ряди утворюють фразеологізми, до складу яких входять назви українських міст – *Київ, Львів, Коломия, Лубни, Луцьк, Ніжин, Полтава, Самбір, Умань, Яготин* та ін.: *Як до Києва рачки; Аж Київ видно; Поїдь навіть і до Львова – всюди біда однакова; Старший Галич відо Львова; Розжився як під Очаковом; Як швед під Полтавою; Рогатин Богові побратим; Де ти поза Уманню ходиш?; назви міст інших держав – Берлін, Варшава, Вена, Краків, Москва, Рим: Упертий, як свиня з Варшави; Провадь мене і до Вени, а не зробиши пана з мене; Піди і до Кракова – всюди біда однакова; У ляхів – пани, на Москві – реб'ята, а у нас – брати; У Римі був, а Рима не бачив.*

Велику групу становлять фразеологізми, компонентами яких виступають комоніми – назви сіл. У зібраних нами фразеологізмах ужито 60 таких найменувань – *Бабехи, Диканька, Красилівка, Махновка, Новомлинка, Носівка, Орловка, Петрівка, Раневичі, Тригубичі, Сосниця* та ін.: *Лотоцький, не думай, що ти граф Потоцький, бо ти вех (паламар) села Бабех; У Диканьці дівки модні – всі гуляють, хоч і голодні; Ніжин більший від Носівки одною хатою; Чоловік поліз до Орловки, та й рішився своєї головки; Бігла собака у Петрівку через лід; Лихо, та не тихо: коло Махновки цигане облягли.*

3. Гідроніми – назви річок, ставків, морів. У складі фразеологізмів найчастіше вживаються назви *Дунай* (16 фразеологізмів), *Дніпро* (14), *Дон* (8), рідше – *Ворскла, Дінець, Прип'ять, Черемош, Рось, Солоний ставок, Чорне море*: *Від Дніпра до Сян буде колись один лан; Ворскла – річка невеличка, а берег ламає; Заїхав за Дунай, та й додому не думай; Знає фашист Чорне море: там спіткало його горе; Хоч поїдеш за Тису, і там уже не знайдеш з пирогами повну мису.*

4. Ороніми – власні назви орографічних об'єктів – *Бескиди, Бачинська гора, Гостра Могила, Жидачівська гора, Карпати, Лиса гора, Штиці* (усього 20 фразеологізмів): *Піди за Бескиди – не збудешся біди; Довелося тікати панам за Карпати; І на мудрім дідько на Лису гору їздить; Стерло би ті, як Бачинську гору.*

5. Годоніми – назви різних об'єктів у місті, у т.ч. вулиць, проїздів, проспектів, бульварів тощо. Наприклад: *віднести на Калініна 54; переїхати на Осипенка*. Ці фразеологізми реалізують значення «померти, поховати». Топонімні компоненти локалізують дію, співвідносячись з реальними об'єктами: вони є назвами вулиць, що ведуть до цвинтаря.

У кількох фразеологізмах, які виникли за радянського часу, зафіксована англійська назва вулиці *Уолл-стріт*: *Дивиться на Європу Уолл-стріт, як на сало кіт; Став лев англійський для Уолл-стріту свійський; Для усього тепер світу віє чадом з Уолл-стріту.*

Процес утворення фразеологічних одиниць на основі топонімів має специфічний характер і залежить від багатьох чинників, серед яких головними є такі: історичний, фактор

відомості та поширення топоніма, фонетичний, народна етимологія, народний дотеп, народна фантазія [4, с. 8]. Так, в українській мові помітну групу становлять так звані історичні фразеологізми, в основі яких є географічні назви, відомі через конкретні історичні події: *Були ляхам Жовті Води, буде ще й Пилява* (йдеться про битву Б. Хмельницького під Жовтими Водами); *Поживився, як турок під Очаковим* (йдеться про війну з турками і битву під Очаковим); *Пропає, як швед під Полтавою*; *Була Росія царська, стала пролетарська*; *Фашист з України пішов без підошов*; *Гітлер Берлін просвітає, а до Москви не достав*.

Фактор відомості сприяв фразеологізації таких, наприклад, топонімів, як *Десна, Дніпро, Карпати, Київ, Краків, Львів, Москва, Рим* та ін.: *Ой далеко до города Києва, а від Києва до Полтави, а з Полтави аж до Варшави*; *І в Відні люди бідні*; *Як до Москви рачки*; *Ти з-за Дніпра, я з-за Десни*; *Старший Галич відо Львова*. Певні побутові ситуації сприяли фразеологізації топонімів, в тому числі й маловідомих: *Обійшовся, як Сахно в Каратулі*; *Потрібний як чорт у Кохавині*; *Чоловік поліз до Орловки, та й рішився своєї головки*.

Входження топонімів до фразеологізмів може зумовлюватися фонетичним чинником – різними звуковими асоціаціями, римою, співзвуччям власних назв зі словами апелятивної семантики: *З Вересочі повилазили очі*; *У Луцьку все не по-людську*; *І в Парижу не їдять хліба з рижю*; *Хоч поїдеш і за Тису, і там не знайдеш з пирогами повну мису*; *На Подолі всього доволі*; *Піди й за Карпати, то треба бідувати*.

Виникнення деяких фразеологізмів із топонімами пов'язане з народною етимологією останніх: *Золотоноша з золота, а Лубни з лубків*.

Як зазначають дослідники, власні назви у складі фразеологізмів зазнають семантичної трансформації. Вони перестають бути вираженням абсолютної одиничності і наближаються у своєму значенні до апелятивів. Ономастичний компонент, який має значеннєві характеристики та в цілому зумовлює мотивацію значення елемента фразеологічної одиниці, не лише забезпечує експресивність фразеологізму, а й безпосередньо впливає на фразеологічну семантику [1, с. 78].

За нашими спостереженнями, топоніми як компоненти фразеологізмів мають меншу здатність до апелятивації порівняно з компонентами-антропонімами. Вони максимально зберігають ономастичні ознаки, водночас можуть втрачати індивідуальність, конкретність і набувати апелятивних ознак. Апелятивація топонімного компонента залежить від різних чинників і може бути різного ступеня. Залежно від цього розподіляємо фразеологізми на кілька груп.

1. Фразеологізми з топонімами, що виявляють низький ступінь апелятивації. Топонімний компонент таких фразеологізмів тісно пов'язаний з географічним об'єктом, відомим у певному національно-культурному просторі. Топоніми не втрачають своїх власне категоріальних ознак. При цьому власне топонімне значення «назва держави», «назва населеного пункту», «назва водного об'єкта» є основою для формування фразеологічної семантики топонімного компонента.

До цієї групи належать насамперед історичні фразеологізми, які відбивають різні історичні події. Завдяки історичній прив'язаності топоніми зберігають зв'язок з географічними об'єктами, хоча й зазнають мінімального переосмислення, яке активізує функціональні семи топоніма. Так, у фразеологізмі *Були ляхам Жовті Води, буде ще й Пилява* йдеться про битву Б. Хмельницького під Жовтими Водами. Назва містечка виступає у ролі локалізатора події. Важливе значення битви і закінчення її поразкою ворога спричинило метонімічне значення топонімного компонента – «поразка».

У численних фразеологізмах, що висвітлюють події Другої світової війни, фразеологізувались найменування тих територій, де відбувались стратегічні бої (*Берлін, Волга, Дніпро, Київ, Курськ, Москва, Одер, Сталінград* та ін.). Зберігаючи топонімне значення, топоніми набувають додаткових історичних конотацій: *Фашист думав Дніпро переплеть – і пішов на дно раків ловить*; *Думав фашист наїстись на Україні сала, а ми як нагодували, то й шкіра відстала*; *Гітлер Берлін просвітає, а до Москви не достав*; *Зайшов фашист у Сталінград – ні вперед, ні назад*.

2. Фразеологізми з топонімами, що виявляють середній ступінь апелятивації. У таких сполуках топонімний компонент повністю не втрачає своїх топонімих ознак. Він залишається назвою реального географічного об'єкта – країни, міста, села, річки, але обростає додатковими значеннєвими відтінками, які містять екстралінгвальну інформацію про цей об'єкт і передбачають його якісну характеристику. Топонімне значення є неактуальним для фразеологізмів цього типу, основною є функція характеристики.

Топоніми у складі фразеологізмів можуть характеризувати: 1) особу за зовнішнім виглядом, станом здоров'я: *Оце виріс з поліського злодія; Виріс, як поліський злодій* (про високих) (Полісся здавна славилось великою кількістю злочинів); *Як на Чорнобилі побувати* (Чорнобиль – місце, яке зробило людей хворими); 2) особу за рисами характеру: *Хто любить піч, тому ворог Січ; Я з Калагарівки, то не п'ю горілки*; 3) особу за внутрішнім станом та відчуттями: *Нещасна, як Подольська корова; Має щастя, як Дорожів*; 4) особу за її розумом: *Чи ти з Булавинівки? Як з Америки приїхав; Наче з Кирилівки вискочив* (Кирилівка – народна назва психіатричної лікарні в Києві); 5) особу за способом життя: *Піду на Низ, щоб ніхто голови не гриз* (Низ – частина Запорозької Січі – символ волі, незалежності); 6) особу за соціальним станом: *Хоч я з Унятич, але не шляхтич* (у с. Унятичі проживало більше шляхтичів); *Чоловік з Устрік, голова з Бандрова, а ноги з Березів* (про бездомного бурлаку); 7) особу за родом діяльності: *То такий робітник, що собі й на Хребті-горі світа знайде* (Хребта-гора стирчить голим шпилем); *Зваричі з Солоного ставка*; 8) осіб за спільними рисами, ознаками, типовими для певного населеного пункту: *В Суражі все люди вражі; У Кутині всі наче поплутані*; 9) стан життя людей на певній території: *І на Поділлі пліт ковбасами не горожений; І на Поділлі не росте хліб на кіллю; На Поділі їдь, а ріпу сій* (на Поділлі в голодні роки стікались селяни, бо уявляли його багатим); *Підеш до Печери – ляжеш спати без вечері; Як ідеш у Сураж, то й бери свій хураж*.

Окрему підгрупу становлять так звані «патріотичні» фразеологізми, в яких топонімний компонент становить специфічну ментально-етнічну категорію, зміст якої зумовлюється ставленням народу до рідної держави, рідного міста, до рідномовних обов'язків: *Нема слободи, як на Україні; На Україні добре жити: мед і вино пити; Коломия не помя, Коломия місто; Збараж гудьмо, в Збаражі будьмо*.

3. Фразеологізми з топонімами, що виявляють високий ступінь апелятивації. Топоніми в таких фразеологізмах актуалізують вказівну функцію, співвідносяться з невизначеним місцем. Саме займенникове значення у топонімів-компонентів стало можливим завдяки наявності у топонімів семи, пов'язаної з місцем розташування, з певною місцевістю. Ця конкретність із часом втрачається, бо зникають зв'язки з місцем, часом виникнення фразеологічної одиниці; невідомими стають причини її утворення, затемненою – внутрішня форма. Тому топонімні компоненти розвивають значення, співвідносять з поняттями *тут, там, десь, скрізь, ніде*. Факт розвитку топонімами займенникової семантики свідчить про функціональне зближення їх зі словами загального значення. Проте повного переходу компонентів-топонімів до розряду апелятивів не спостерігається, бо постійно актуалізованою є сема місцевості у межах топонімного компонента, що не позбавляє останнього власне «топонімності».

У ролі топонімих компонентів у займенниковій функції найчастіше вживаються назви відомих міст (*Київ, Львів, Краків, Москва, Рим*), річок (*Десна, Дніпро, Дунай*), гір (*Бескиди, Карпати*). При цьому топонім може бути замінений займенниковими прислівниками: *Язик і до Києва доведе; Пани однакові, що в вас, що в Кракові; Пішла баба за Дунай, то й ні про що не думай; Від Карпат і до Паміру наші люди прагнуть миру*.

Поскільки функція топонімів у складі фразеологізмів має вказівний характер, вибір їх часто підказується структурою фразеологізму, зокрема римою: *Дід із Сасова, а вона до засува; З нудьги та поїдемо в Деньги; Іди зима до Бучина, бо вже ти нам надокучила; До Дуліб на свій хліб; В нашім короваю вода з Дунаю*.

4. Фразеологізми з топонімами, які зазнали повної апелятивації. В українській мові повна апелятивація властива небагатьом топонімам. Причини цього різні: втрата

денотативного зв'язку, абстрагування топонімної назви від певної місцевості, вживання топоніма у невластивій відмінковій функції тощо.

Топонімні компоненти розвивають загальне значення і сприймаються як топоніми лише завдяки формальній оболонці та загальній традиції, що склалася у свідомості мовців щодо функціонування цієї назви в мові. Загальні значення топонімів переважно мають негативне забарвлення. Це пов'язано з певними етнічними стереотипами українського народу. Так, *Москва* асоціюється з неволею, лихом та нещастям, подібні асоціації пов'язані з топонімами *Єгипет*, *Польща*: *А відки йдете, Іване? – Та з Єгипту, єтомосць* (*Єгипет* – корчма); *Якусь Єгипту на нас Бог допустив* (*Єгипет* – польові миші); *Якої Польщі ви мені тут наробили* (*Польща* – клопоти); *Звичме, московська напасть* (лихо, нещастя). Цікаво, що в наведених фразеологізмах топоніми розвинули загальні значення ще до фразеологізації.

5. Фразеологізми з десемантизованими топонімними компонентами. У складі фразеологізмів топоніми можуть зазнавати повної десемантизації, їх роль зводиться до чисто структурної. У таких випадках вони вже не виступають стрижневим мотивувальним компонентом, не формують загальну семантику фразеологізму, а вживаються для каламбурного обігрування, іронії, жарту. Так, у фразеологізмах каламбурного характеру топоніми, позбавлені лексичного наповнення, легко вводяться для передачі думки про відсутність будь-якого зв'язку між явищами дійсності: *Пішла біда до Босир та й виїла з бочки сир, а як пішла до Циган, там їй стався саксаган*. Для підкреслення абсурдності у фразеологізмах зумисне поєднуються і протиставляються несумісні поняття: *На городі бузина, а в Києві дядько* (город не можна протиставляти Києву); *Де Крим, де Рим, а де попова груша* (не можна поєднувати Крим, Рим і грушу).

Жартівливі фразеологізми з топонімами спрямовані на висміювання негативних рис людини: *Упертий, як свиня в Варшаві*; *А до Межибожжа кіз кувати!* (сміються з тих, хто дав марні обіцянки); *Де ти поза Уманню ходиш?!* (так говорять про ледарів).

6. Фразеологізми з вигаданими топонімами. Компонентами фразеологізмів можуть бути фіктивні топоніми, які не співвідносяться з реальними географічними об'єктами. Ґрунтом для утворення таких топонімних компонентів виступають апелятиви. Внутрішнє протиріччя між апелятивною основою та її топонімною формою стає джерелом підвищеної експресивності фразеологізмів: *Бував я в Буваличах і видав Видаличі*; *А ви часом не з Брехунівки? Поїхати в Храпівку* (хропіти уві сні).

Отже, у межах фразеологічних одиниць топонімні компоненти характеризуються різним статусом – від семантично наповнених до семантично спустошених. Основою формування значення топонімного компонента є мовне та мовленнєве значення топоніма як категорії ономастики. Переосмислення може стосуватись не тільки топонімного компонента, а й усього фразеологізму. При цьому значення топонімного компонента розчиняється у загальнофразеологічному, однак відцентрова роль топоніма не втрачається.

Перспективним є подальше дослідження відтопонімних фразеологізмів в аспекті структурної організації, джерел виникнення та емоційно-експресивного забарвлення.

Список використаної літератури

1. Гоштанар, У. Власна назва у складі фразеологізмів сучасної німецької мови : лінгвокультурологічна інтерпретація [Текст] / У. Гоштанар // Вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». – Вип. 17. – Херсон, 2013. – С. 79–81.
2. Кондратьева, Т. Н. Собственные имена в русском эпосе [Текст] / Т. Н. Кондратьева. – Казань : Изд-во Казанск. ун-та, 1967. – 247 с.
3. Мокиенко, В. М. О собственном имени в составе фразеологии [Текст] / В. М. Мокиенко // Перспективы развития славянской ономастики. – М. : Наука, 1980. – С. 57–67.
4. Мороз, О. А. Фразеологічні одиниці з компонентом «власне ім'я» в сучасній українській мові : структурно-семантичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук [Текст] / О. А. Мороз. – Донецьк : Донецьк. нац. ун-т, 2002. – 20 с.

5. Пасік, Н. М. Власні назви в українській фразеології та пареміології : автореф. дис. ... канд. філол. наук [Текст] / Н. М. Пасік. – К. : Київ. нац. ун-т, 2000. – 20 с.
6. Познанська, В. Д. Антропоніми як компонент фразеологічних одиниць сучасної української мови [Текст] / В. Д. Познанська // Значение языковых единиц в сравнительном и типологическом аспектах. – Донецк : ДонГУ, 1995. – С. 151–157.
7. Скрипник, Л. Г. Фразеологія української мови [Текст] / Л. Г. Скрипник. – К. : Наук. думка, 1973. – 280 с.
8. Ужченко, В. Д. Внутрішня форма фразеологізму у зв'язку з внутрішньою формою слова [Текст] / В. Д. Ужченко // Мовознавство. – 1993. – №3. – С. 23–29.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Прислів'я та приказки : Природа. Господарська діяльність людини [Текст] / Упоряд. М. М. Пазяк; Відп. ред. С. В. Мишанич; Акад. наук Укр. РСР; Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнографії ім. М. Т. Рильського. – К. : Наук. думка, 1989. – 480 с.
2. Прислів'я та приказки : Людина. Родинне життя. Риси характеру [Текст] / Упоряд. М. М. Пазяк; Відп. ред. С. В. Мишанич; Акад. наук Укр. РСР; Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнографії ім. М. Т. Рильського. – К. : Наук. думка, 1990. – 528 с.
3. Прислів'я та приказки : Взаємини між людьми [Текст] / Упоряд. М. М. Пазяк; Відп. ред. С. В. Мишанич; Акад. наук Укр. РСР; Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнографії ім. М. Т. Рильського. – К. : Наук. думка, 1991. – 440 с.
4. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклав М. Номис [Текст] / Упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
5. Українські прислів'я та приказки [Текст] / Упоряд. С. В. Мишанич, М. М. Пазяка; За ред. С. Д. Зубкова, О. І. Дея. – К. : Дніпро, 1984. – 390 с.
6. Українські прислів'я, приказки та порівняння з літературних пам'яток [Текст] / Упоряд. М. М. Пазяк. – К. : Наук. думка, 2001. – 392 с.
7. Юрченко, О. С., Івченко, А. О. Словник стійких народних порівнянь [Текст] / О. С. Юрченко, А. О. Івченко. – Х. : Основа, 1993. – 176 с.

Анотація

Познанская В. Д., Медведева С. Р. Семантические видоизменения топонимов в составе фразеологизмов украинского языка.

В статье определены типы топонимов как компонентов фразеологизмов украинского языка и факторы их фразеологизации, рассмотрены семантические видоизменения их в составе фразеологизмов.

Ключевые слова: фразеологизм, топоним, факторы фразеологизации, апелляция, десемантизация, метафоризация.

Summary

Poznanska V. D., Medvedieva S. R. Semantik modifications of toponyms in the composition of the Ukrainian language idioms.

The paper identifies the types of toponyms within Ukrainian phraseological units, as well as factors of their phrasologisation; the semantic transformations of toponyms within phraseological units have been studied.

Keywords: phraseological unit, toponym, apellativation, metaphorization.